

TA 2014/2 MELHUS KIRKE, SØR-TRØNDELAG

Befaring og arkeologisk kontroll av funn under gulvet

Chris McLees

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo

Telefon: 23 35 50 00

www.niku.no

Tittel TA 2014/2 Melhus kirke, Sør-Trøndelag Befaring og arkeologisk kontroll av funn under gulvet	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 40/2014	Publiseringsdato 24.03.2014
	Prosjektnummer 15621053	Oppdragstidspunkt 10.03.14
	Forsidebilde Niku_ark_322150	
Forfatter(e) Chris McLees	Sider 16	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Arkeologi	

Prosjektleder Chris McLees
Prosjektmedarbeider(e) Skriv her
Kvalitetssikrer Gro Edvardsen

Oppdragsgiver(e) Riksantikvaren

<p>Sammendrag</p> <p>I februar 2014 ble det funnet murrester og et menneskeskjelett under gulvet i Melhus kirke. Ved en befaring i mars 2014 ble det konstatert at funnet besto av et steinmurt gravkammer med tilhørende in situ begravelse. Begge er trolig av etterreformatorisk opprinnelse og utgjør trolig rester av en familiegrav som ble anlagt i middelalderkirken, men som delvis er blitt revet sammen med middelalderkirken i 1890. Kun ansiktet til skjelettet ble påvist. Kraniet var delvis omsvøpt i tøy – rester av et mulig likklede(?).</p>

<p>Emneord</p> <p>Melhus kirke - middelalderkirke – murrester – skjelettfunn – likklede - gravkammer – etterreformatorisk – nyere tid</p>

Avdelingsleder

Knut Paasche

Forord

Oppdraget ga en sjelden og verdifull anledning å undersøke arkeologiske spor av Melhus kirkes middelaldersk forgjenger. Funn av et gravkammer fra etterreformatorisk tid med in situ begravelse tyder på at flere spor etter middelalderkirken kan ligge bevart under kirkegulvet.

NIKU vil takke Kirkeverge Kurt Rylandsholm for samarbeid, og spesielt Nils Petter Svendsen Aune som fant graven og som hjalp undertegnede med entusiasme og engasjement under NIKUs befarings.

Chris McLees

Trondheim 24.03.2014.

NIKU prosjektnummer/ årstall	15621053/2013
Berørt område	Melhus kirke, Sør-Trøndelag
Gnr/Bnr	
Oppdragets art	Arkeologisk kontroll
Vedtak - saksnummer	14/00524-6/ 15621053 Melhus kirke
Oppdragsgiver	Riksantikvaren Distriktskontor Nord
Tiltakshaver	RADN
Oppdraget utført av	Chris McLees
Oppdraget utført dato	10.03.2014
Koordinater – nøyaktige el. omtrentlige	
Dokumentasjon ID	Top.Ark.RADN: TA2014/2
Overflate, dagens	
Tilstedeværelse av automatisk fredete kulturlag / bevaringskarakter	Nyere tids funn
Kulturhistorisk tolkning (kortfattet)	Funn av steinmurer i et delvis bevart gravkammer under gulvet med in situ skjelettfunn. Funnet utgjør trolig rester av et familiegravkammer med tilhørende begravelse fra etterreformatorisk tid som ble satte inn under gulvet i den middelalderske kirken. Murene ble delvis ødelagt da kirken ble revet, men skjelettet er velbevart og intakt.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	7
2	Befaringen: beskrivelser av funnene.....	7
2.1	Murrester	8
2.2	Grav	11
3	Konstruksjonens plassering i forhold til dagens kirke og middelalderkirken.....	13
4	Konklusjoner.....	15
5	Vedlegg	16
5.1	Fotoliste.....	16

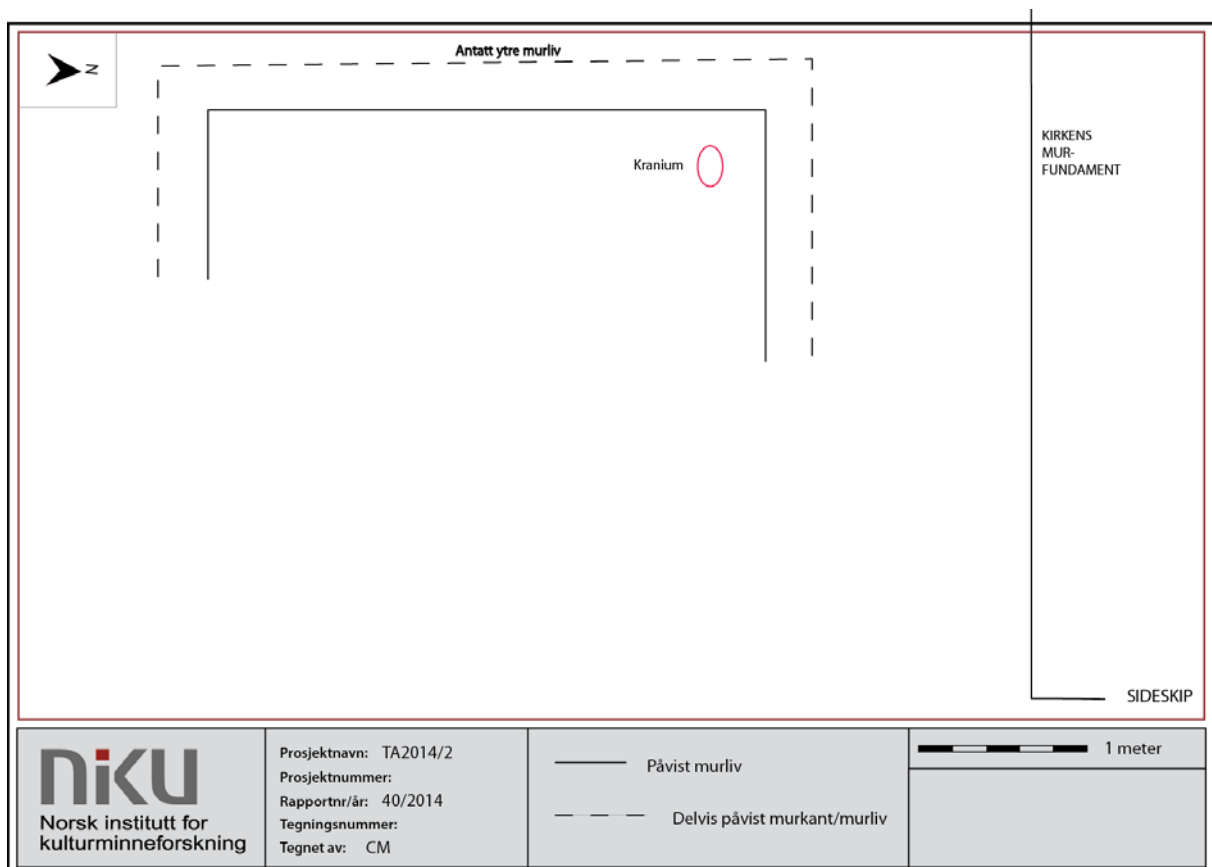
1 Innledning

I forbindelse med arbeid med kirkegulvet i februar 2014, ble det gjort funn av murrester og en grav under gulvet i Melhus kirke. Den 27.02.2014 fikk NIKU i oppdrag fra Riksantikvaren å foreta en befaring for å se nærmere på funnet; nærmere bestemt å dokumentere funnet og fastslå alderen på både gravfunnet og murene, og spesielt om de kunne stamme fra middelalderen. I tillegg skulle man avklare om det var gjort skade på fredete kulturminner, og om eventuell videre arbeid ville innebære fare for inngrep.

Befaringen fant sted 10.03.14 og ble utført av Chris McLees fra NIKUs Distriktskontor, Trondheim. Ansvarlig håndverker, Nils Aune, var til stedet og vist fram funnstedet.

2 Befaringen: beskrivelser av funnene

Funnstedet lå i det trange mellomrommet mellom dagens kirkegulv og bakken, som besto av en meget tørr og støvete omrørt blanding av sand og diverse bygningsavfall/rivningsmasse, inkludert mørtel, stein og enkelte taktegl m.m. Det lå også enkelte menneskebein i massen. Funnet besto av to elementer, nemlig sammenhengende murrester og en del av et menneskeskjelett (kranium) (fig. 1). Begge utgjør trolig levninger som har inngått i en delvis nedrevet murt gravkammer av etterreformatorisk opprinnelse.

Figur 1. Plan som viser murrester og gravfunn (kranium) og deres plassering i forhold til Melhus kirkes nordlige grunnmur og sideskip.

2.1 Murrester: del av gravkammer

Murrestene som ble avdekket besto av én hel og to delvis bevarte murer, nærmere bestemt de vestlige, nordlige og sørlige murene i hva som antagelig opprinnelig har vært en enten avlang eller firkantet steinkonstruksjon (fig. 1 - 5). Det var ikke mulig å beregne konstruksjonens opprinnelig form, størrelse og utstrekning, da murene i nord og sør var avbrutte. Lengden på den intakte muren i vest målt innvendig var 3,30 m. De innvendige lengdene på murene i nord og sør var henholdsvis 1,50 m og 1 m. Utvendig målte murene henholdsvis 3,86 m, 1,80m og 1,24 m.

Bredden på samtlige murpartiene ble undersøkt punktvis og viste seg å være jevnt over smal: nemlig 0,27 m bred (fig. 6). Murene så ut til å bestå av kun ett skifte med stein. Det utvendige murlivet ble kun stedvis påvist, og så ikke ut til å ha vært pusset, mens samtlige av de innvendige murlivene var pusset med hvit kalk.

Konstruksjonens nordmur lå ca 1,20 m sør for og parallelt med fundamentet til den nåværende kirkens nordmur (fig. 1).

Området som lå innenfor rammen dannet av murrestene, inneholdt hvit sand iblandet mørtel, treflis (spon) og en del stein. Tett inntil konstruksjonens nordvestlige hjørne lå en delvis blottlagt in situ grav, orientert øst-vest (fig. 1 og 7).

Konstruksjonens plassering, byggemåte, utforming og dimensjoner tyder på at den fungerte som gravkammer. Skjelettfunnet utgjør trolig en samtidig begravelse i kammeret.

Figur 2. Murene til gravkammeret sett mot V. Dagens kirkefundament i bakgrunn. Bildet viser konstruksjonens murer i vest og nord, med innvendig kalkpusset murliv samt stein, sand og mørtel som dekker graven i konstruksjonens indre. Niku_ark_ 322141.

Figur 3. Murene til gravkammeret sett mot V. Bildet viser kammerets N og V murer og NV hjørne. Graven ligger blant steinene midt på bildet. Niku_ark_322143.

Figur 4. Fortsettelsen av den vestlige muren mot S der den treffer den sørlige muren. Niku_ark_322146.

Figur 5. Kammerets SV hjørne. Niku_ark_322143.

Figur 6. Bredden på kammerets S mur (sett oven i fra, murlivet til venstre). Niku_ark_322157.

2.2 Grav

Et menneskekranium ble delvis blottlagt av håndverkeren Nils Aune under gulvarbeidet (fig. 7). Han stanset umiddelbart arbeidet og varslet om funnet. Ingen synlig skade var blitt påført kraniumet som resultat av arbeidene.

Kun ansiktet ble påvist (fig. 8 og 9). Individet hadde en veldig fin tanngard. Det er vanskelig å bestemme kjønn eller alder, men det kan dreie seg om en ung person, vurdert ut fra tannstatus (pers. medd. Hanne Jordahl Ekstrøm). Rester av finmasket tøy lå på pannen og dekket delvis øynene. Det fantes tøyrester på fortennene også, som kan tyde på at hele ansiktet opprinnelig har vært tildekket/omsvøpt. Tøystykket var finmasket; formodentlig rester av et likklede?

Noen stykker treflis og spon lå rundt ansiktet; noen av disse kan være rester av en ødelagt kiste, men de fleste er antagelig avfall fra tidligere byggearbeider. Steinene som ligger løst her kan være stein fra middelalderkirken eller fra de øvre delene av murene i kammeret som ble revet i 1890. Skjelettet ble tildekket med planker og stein etter dokumentasjon.

Figur 7. Gravens beliggenhet ved kammerets SV hjørne. Niku_ark_322153.

Figur 8. Nærbilde av det delvis påviste kranium. Merk tøystykket på pannen. Niku_ark_322152.

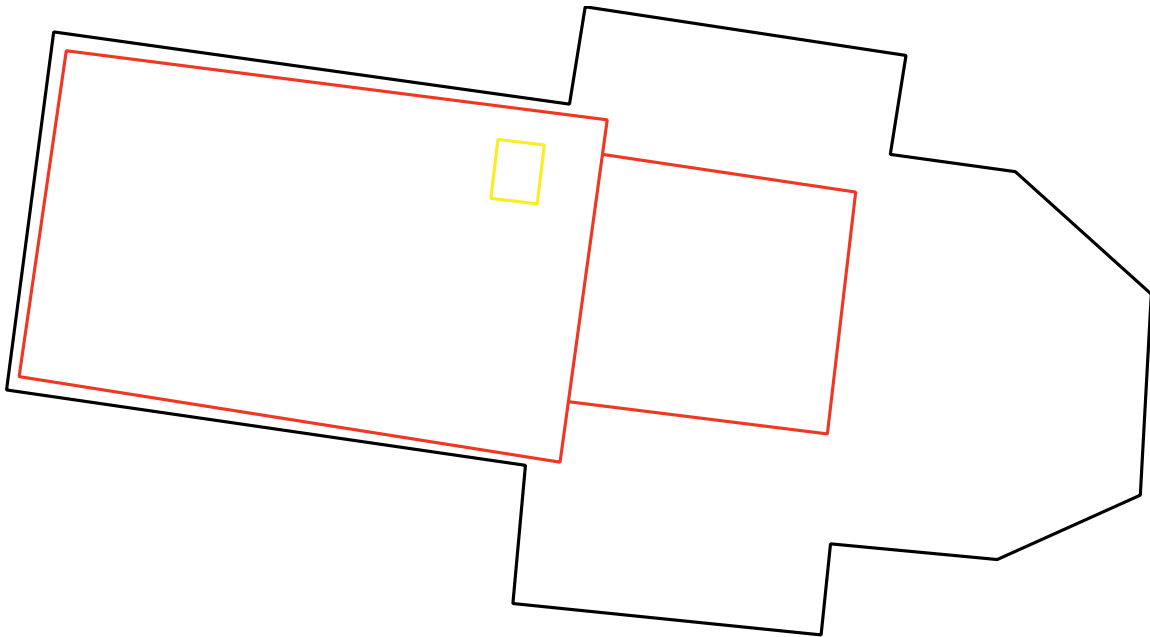
Figur 9. Nærbilde av det delvis påviste kranium. Merk tøystykket på pannen, samt rester av tøy på fortennene. Niku_ark_322135.

3 Konstruksjonens plassering i forhold til dagens kirke og middelalderkirken

Med utgangspunkt i synlige fundamentdeler til dagens kirke (fig. 1 og 2), var det mulig å plassere funnet i forhold til dagens kirkerom. Som bildene viser (fig. 9 og 10), ligger gravkammeret like sør for overgangen mellom dagens skip og sideskipet i nord. Middelalderkirkens nøyaktig beliggenhet er ikke kjent, men et forslag vises på figur 10. Gravkammeret og begravelsen ville i forhold til dette forslag ha ligget like ved overgang skipet/kor.

Fig. 9. Gravkammerets beliggenhet i forhold til dagens kirkerom (sett mot NNØ). Den vestlige muren i kammeret påvist under gulvet strekker seg sørover fra håndverkeren Nils Aune mot boken som ligger på siste stolen i raden. Kirkens sideskip øverst til høyre. Niku_ark_322161.

Figur 10. Skisse som viser konstruksjonens (gul) omtrentlig plassering i forhold til dagens kirke (svart) og middelalderkirkens antatt beliggenhet (rødt). NB. Ingen målestokk. (Ill. C. McLees).

Figur 11. Gravstein/minnestein fra 1626 i gulvet foran alteret i Melhus kirke. Niku_ark_322159.

4 Konklusjoner

Som nevnt, tyder alt på at murene og skjelettfunnen utgjør henholdsvis rester av et steinmurt gravkammer og en samtidig begravelse. Konstruksjonens form, dimensjoner, plassering og mureteknikk er forenelig med et frittstående firkantet eller avlangt gravkammer som ble anlagt under gulvnivået i middelalderkirken, trolig på etterreformatorisk tid.

Størrelsen tyder på at kammeret muligens kan ha tilhørt en familiegrav. Innlagt i dagens kirkegulv finnes en minnestein over en prest, fra 1626. Minneplaten er flyttet fra opprinnelig plass (fig.11). Det er ikke nødvendigvis en forbindelse mellom denne og gravkammeret, men steinen kan tyde på at enkelte individer og familier har hatt gravplasser under kirkegulvet i etterreformatorisk tid.

Arbeidet med forstøtning av gulvet med korte trestubber (se fig. 2 – 5) har ikke medført skader på hverken avsetninger eller konstruksjonsrester, og arbeidet er nå avsluttet.

5 Vedlegg

5.1 Fotoliste

NIKU_ARK_NR	OpprindNavn	BildeDato	Motiv1	SettMot	Fotograf
niku_ark_322133	005	10.03.2014 10:51:34	Skjelettfunn		CM
niku_ark_322134	007	10.03.2014 10:52:04	Skjelettfunn		
niku_ark_322135	009	10.03.2014 10:53:24	Skjelettfunn		
niku_ark_322136	010	10.03.2014 10:53:37	Skjelettfunn		
niku_ark_322137	011	10.03.2014 10:53:51	Skjelettfunn		
niku_ark_322138	012	10.03.2014 10:54:16	Skjelettfunn		
niku_ark_322139	013	10.03.2014 10:54:47	Skjelettfunn		
niku_ark_322140	016	10.03.2014 11:04:25	Gravkammerets indre og murene i V og N	N	
niku_ark_322141	017	10.03.2014 11:05:16	Gravkammerets indre og murene i V og N	N	
niku_ark_322142	018	10.03.2014 11:05:25	Gravkammerets indre og murene i V og N	N	
niku_ark_322143	019	10.03.2014 11:26:55	Gravkammerets indre og murene i V og N	V	
niku_ark_322144	020	10.03.2014 11:27:03	Gravkammerets indre og murene i V og N	V	
niku_ark_322145	023	10.03.2014 11:27:47	Gravkammerets indre og mur i V	V	
niku_ark_322146	025	10.03.2014 11:27:59	Gravkammerets indre og murene i S og V	SV	
niku_ark_322147	026	10.03.2014 11:28:04	Gravkammerets indre og mur i V	V	
niku_ark_322148	027	10.03.2014 11:28:09	Gravkammerets indre, murene i V og N, gravstedet	NV	
niku_ark_322149	028	10.03.2014 11:32:07	Gravkammerets indre, gravstedet, skjelettfunn	V	
niku_ark_322151	031	10.03.2014 11:32:43	Gravkammerets indre, gravstedet, skjelettfunn	V	
niku_ark_322152	032	10.03.2014 11:33:04	Gravkammerets indre, gravstedet, skjelettfunn	V	
niku_ark_322153	033	10.03.2014 11:33:13	Gravkammerets indre, gravstedet, skjelettfunn	V	
niku_ark_322154	034	10.03.2014 11:33:20	Gravkammerets indre, gravstedet, skjelettfunn	V	
niku_ark_322155	036	10.03.2014 11:37:06	Gravkammerets indre, murene i V og S	SV	
niku_ark_322156	038	10.03.2014 11:38:00	Gravkammerets indre, murene i V og S	SV	
niku_ark_322157	041	10.03.2014 11:43:02	Gravkammerets S mur, bredden	Ø	
niku_ark_322158	043	10.03.2014 11:43:53	Gravkammerets S mur, bredden	S	
niku_ark_322159	044	10.03.2014 12:12:31	Gravstein i Melhus kirkens gulv		
niku_ark_322160	047	10.03.2014 12:14:24	Plassering av kammeret iht kirkerommet/m Nils Aune	NØ	
niku_ark_322161	048	10.03.2014 12:14:32	Plassering av kammeret iht kirkerommet/m Nils Aune	NØ	
niku_ark_322162	050	10.03.2014 12:14:44	Plassering av kammeret iht kirkerommet/m Nils Aune	NØ	

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 40/2014

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 934 66 230

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 922 89 252

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 25
7013 TRONDHEIM
Telefon: 922 66 779 /
405 50 126

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00